

Я. Ю. Цимбаленко,
к. держ. упр., доцент, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції
в КПІ ім. Ігоря Сікорського, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2717-4321>

О. В. Карпенко,
д. держ. упр., доцент, ДВНЗ "Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9301-7973>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.2.68

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Y. Tsymbalenko,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Authorized Person for the prevention and detection of corruption
in Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine
O. Karpenko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of National Economy
and Public Administration, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

DIGITAL TOOLS TO PREVENT CORRUPTION

У статті проаналізовано способи впровадження інформаційно-комунікативних технологій у державні процеси з метою подолання й запобігання проявам корупції в сучасному демократичному суспільстві. Досліджено значення інформаційних технологій у здійсненні антикорупційних заходів на прикладі публічних закупівель.

Вивчено передумови виникнення публічних закупівель в Україні та їх трансформацію відповідно до змін у чинному законодавстві. Визначено передумови для впровадження електронної системи публічних закупівель, які були пов'язані з корупційними ризиками на всіх етапах закупівель.

Проаналізовано закони України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" і "Про публічні закупівлі", визначено їх позитивні й негативні аспекти.

Досліджено звіти Організації з безпеки і співробітництва в Європі щодо значення державних закупівель у ВВП різних країн. Визначено, що впровадження інформаційно-комунікативних технологій у державні процеси, зокрема державні закупівлі, позитивно впливає на рівень економіки країни.

Основну увагу зосереджено на вивченні української електронної системи закупівель Prozorro, яка була створена на громадських засадах без державних коштів. Електронна система Prozorro об'єднує в собі доступ для держави, бізнесу та громадян, має зручний для користування інтерфейс і дозволяє в режимі реального часу дізнаватися про кількість лотів, учасників, успішність процесів, а також стала поштовхом для впровадження електронного документообігу в Україні.

Сформовано перелік заходів, впровадження яких необхідне для вдосконалення електронної системи закупівель Prozorro, а саме: формування реєстру недобросовісних учасників закупівель; введення відповідальності за порушення умов договору; оптимізація механізмів системи і процедури закупівель; вдосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує функціонування системи. Визначено, що впровадження запропонованих заходів є запорукою для дотримання принципів доброчесності та прозорості конкуренції і запобігання корупційним ризикам як на рівні публічних закупівель, так і на рівні держави.

The article analyzes ways of introducing information and communication technologies into state processes in order to overcome and prevent manifestations of corruption in a modern democratic society. The importance of information technologies in the implementation of anti-corruption measures was studied using the example of public procurement.

Are studied the prerequisites for the emergence of public procurement in Ukraine and their transformation in accordance with changes in the current legislation. Were identified the prerequisites for the implementation of the electronic public procurement system, which were associated with corruption risks at all stages of procurement.

Were analyzed the laws of Ukraine "On procurement of goods, works and services with state funds" and "On public procurement", were determined their positive and negative aspects.

Were studied the reports of the Organization for Security and Cooperation in Europe regarding the importance of public procurement in the GDP of different countries. It was determined that the introduction of information and communication technologies into state processes, in particular state procurement, has a positive effect on the level of the country's economy.

The main focus is on the study of the Ukrainian electronic procurement system Prozorro, which was created on a public basis without public funds. The Prozorro electronic system combines access for the state, business and citizens, has a user-friendly interface and allows you to learn in real time about the number of lots, participants, the success of processes, and also became the impetus for the introduction of electronic document management in Ukraine.

Has been formed a list of measures, the implementation of which is necessary to improve the Prozorro electronic procurement system, namely: formation of a register of unscrupulous procurement participants; introduction of liability for breach of contract terms; optimization of system mechanisms and procurement procedures; improvement of the legal framework that regulates the functioning of the system. It was determined that the implementation of the proposed measures is a guarantee for compliance with the principles of integrity and transparent competition, as well as for the prevention of corruption risks both at the level of public procurement and at the level of the state.

Ключові слова: держава, корупція, цифрові механізми, інформаційно-комунікативні технології, електронна система Prozorro, публічні закупівлі.

Key words: state, corruption, digital mechanisms, information and communication technologies, Prozorro electronic system, public procurement.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічний розвиток держави спонукає державне управління підлаштовуватися й створювати нові форми та методи управління економікою, проте така проблема держави як "корупція" нівелює всі результати розвитку і є тягарем для економіки будь-якої держави та системи управління. Перед державою постає складне й важливе завдання — подолання корупції на всіх рівнях управління держави. Одним із способів подолання корупції є активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій (далі — ІКТ) у всі державні процеси.

Війна та євроінтеграційні процеси вимагають від України вдосконалення багатьох державних процесів і проведення їх докорінного переосмислення й покращення. На прикладі публічних закупівель можна відслідкувати генезу становлення ІКТ як антикорупційного інструменту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання щодо виявлення та запобігання проявів корупції в сучасному суспільстві досліджено в працях таких українських науковців, як М. Бадер, З. Живко, А. Бова тощо. Механізми щодо запобігання й подолання корупції в суспільстві висвітлено у статтях О. Новікова, М. Красія. У нашій статті увагу зосереджено на вивченні саме цифрових механізмів запобігання корупції.

МЕТА СТАТТІ

Метою нашого дослідження є вивчення впливу цифрових інструментів на запобігання проявам корупції на

прикладі електронної системи публічних закупівель Prozorro, а також визначення позитивних і негативних аспектів функціонування системи задля її подальшого вдосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У процесі пошуку вдалої моделі реформування публічних закупівель було застосовано механізм реінжинірингу, що полягав у реконструкції або створенні нових бізнес процесів з метою підвищення ефективності діяльності підприємства [1]. Докорінне переосмислення бізнес-процесів та аналіз корупційних практик у публічних закупівлях є вдалими поєднанням концепції цифрового урядування в Україні та основою для лідерського прориву в застосуванні ІКТ. На нашу думку, одним із найбільш вдалих бенчмаркетингових прикладів є українська електронна система публічних закупівель Prozorro (далі — Prozorro).

Формування системи публічних закупівель у нашій країні на пострадянському просторі має довгу й складну історію. У 1991 році поняття "Державне замовлення" втратило свою чинність, замість цього в законі з'явилося поняття "тендер", що й стало початком реформування системи, тоді державних закупівель, і розвитку ери конкурентних закупівель. У 1997 році з'являється постанова Кабінету Міністрів України "Про створення єдиної системи закупівель товарів (робіт, послуг) за рахунок коштів державного бюджету та іноземних кредитів, що залучаються під гарантії Кабінету Міністрів України", у якій визначено основні положення системи публічних закупівель. Розширення бази нормативно-правових актів було сформовано як за допомогою ініціа-

тиви вступити у Світову організацію торгівлі (далі — СОТ), так і за допомогою зовнішніх процесів, серед яких розробка Всесвітньої організації торгівлі "Угоди про прозорість у державних закупівлях" [2]. У 2000 році ухвалено спеціалізований Закон України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти".

Саме з цього моменту розпочалась боротьба за державні кошти, а робота державних закупівель здійснювалась через корупційні схеми, відкати й злочини. Детальної уваги заслуговує Громадська організація "Тендерна палата України", яка де-юре була неприбутковою спілкою громадських організацій, а де-факто — офіційно погодженою корупційною схемою державного масштабу. Через велику кількість корупційних махінацій держава втратила від 500 млн до 1 млрд доларів США [2]. Цей показник спровокував скасування Закону України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" у 2008 році. Революційний крок у подоланні корупції в сфері публічних закупівель було зроблено Україною в 2016 році, коли для проведення публічних закупівель було прийнято рішення перейти на електронну систему проведення процедур закупівель. Під час Революції Гідності команда волонтерів поставила собі за мету реформувати сектор закупівель і зробити його прозорим. Назва "Prozorro" з'явилась за допомогою коментарів у соціальній мережі "Фейсбук", а електронна система закупівель була розроблена без використання державних коштів завдяки співпраці громадської організації Transparency International Ukraine, приватних електронних майданчиків, ІТ-компанії Quintagroup та Міністерства економіки України.

У 2016 році Quintagroup передала систему Prozorro державному підприємству "Прозорро", яке було створено на базі ДП "Зовнішторгвидав". З 1 квітня 2016 року система Prozorro стала обов'язковою для центральних органів влади та монополістів, а з 1 серпня 2016 року — для інших публічних замовників. Так, у період з 2014 по 2016 рік було реалізовано багато завдань, які стосувалися не лише формування якісної ІТ-інфраструктури, але й "продавлення" законодавчих норм, які були критично необхідні для повноцінного функціонування платформи (зміна команди менеджерів тощо). Відповідно до цієї системи всі тендерні документи мають бути відцифровані й відкриті до публічного доступу, запобіганню корупційній проявів але і запровадження цифрового урядування на державному рівні [4, с. 99—103]. Сфера публічних закупівель регулюється Законом України "Про публічні закупівлі", а головним полісімейкером у цій сфері є Департамент сфери публічних закупівель, який входить до Міністерства економіки України. Державне підприємство "Прозорро" (далі — ДП "Прозорро") разом з електронною системою Prozorro на 100% належать державі та підпорядковуються Кабінету Міністрів України [5].

З 2016 року і до сьогодні електронна система Prozorro постійно вдосконалюється. Концепція сервісної держави й дотримання принципів чесної конкуренції є основоположними критеріями для покращення цієї системи. Так, у межах електронного урядування була вдосконалена система роботи вебпорталу — встановлені нові норми щодо скорочення часу на усунення помилок, підвищення захисту даних і полегшення процедури подання заявок тощо [6].

Платформа Prozorro є прикладом гібридної електронної системи, що надає доступ до трьох секторів, а саме: державний, приватний і громадський. Паралельно платформа може похизуватися високою інтероперабельністю, оскільки станом на сьогодні об'єднує у собі доступ до 13 електронних майданчиків, що пов'язують усі три зазначені сектори. За даними ДП "Прозорро" на кінець 2021 року платформа об'єднувала понад 35 тисяч державних замовників і 250 тисяч приватних підприємств / партнерів, які є надавачами послуг. За перший рік роботи платформа виборола три світові нагороди в різних номінаціях, серед яких "Найкраще рішення у публічному секторі" за версією World Procurement Awards 2016 та "Найкраща система електронних закупівель" за версією Open Government Awards 2016 [3]. Сьогодні платформа має вісім престижних міжнародних нагород і визнана Європейським банком реконструкції та розвитку (далі — ЄБРР) як одна із найкращих моделей для реформування закупівель.

Отже, процес формування електронної системи публічних закупівель був затяжним і багатим на невдалі спроби. Не зважаючи на велику кількість перепон, нововведений механізм усе ж покращив процес публічних закупівель не лише тому, що об'єднав велику кількість різних представників між собою, а й завдяки системі дотримання принципів чесної конкуренції, прозорості та електронного документообігу.

Реалізація концепції цифрової трансформації та реформи публічних закупівель надали ключовий поштовх до розвитку цифрового урядування в Україні. Дослідивши звіти Організації з безпеки і співробітництва в Європі (далі — ОБСЄ) щодо питомої ваги частки державних закупівель у ВВП різних країн, можна зробити висновок, що розвинуті електронні системи у сфері закупівель позитивно впливають на формування ринку й економіку загалом. За даними Міністерства економіки України близько 13% ВВП становлять державні закупівлі [7]. У Польщі ці показники становили 12,3% (2020 рік), а в Німеччині 18,2%. Саме тому проведення державних закупівель потребує чіткого нормативно-правового регулювання й чітко налагодженого механізму [8]. Взаємозалежність впровадження ІКТ і розвитку економіки держави можна переглянути на кореляційній таблиці нижче.

Електронні системи мають значний вплив на конкурентоспроможність країни як на її території, так і за її межами.

За перші 4 роки існування системи Prozorro було зекономлено близько 100 млрд грн Із 1 січня 2021 року було оголошено близько 7,7 млн процедур у сфері закупівель з очікуваною вартістю близько 4,3 трлн грн. До кінця року було успішно реалізовано 7 млн процедур із загальною очікуваною вартістю у 2,7 млрд грн Також варто зазначити, що кількість зростання учасників закупівель збільшилась до 347 567, що свідчить про легкість використання цієї системи [10]. Саме пункт "легкість використання" відіграє значну роль у успішності проєкту, адже завдяки своїй гібридності об'єднує в собі доступ для держави, бізнесу й громадян. Особливо важливим є механізм моніторингу процесу закупівель і формування загальної статистики через модуль Dozorro, який дозволяє в режимі реального часу

дізнатися про кількість лотів, учасників, успішність процесів тощо. За допомогою цього модулю реалізується ідея запровадження прозорості у певні державні процеси, які раніше не були доступні для звичайних громадян. Прозорість процесів збільшує рівень довіри громадян до влади та заохочує приватних підприємців працювати з державою й формувати конкурентоспроможне середовище [11].

Ще однією важливою ціллю формування платформи було полегшення процесу проведення закупівель для всіх зареєстрованих користувачів. По-перше, зрозумілий і простий у користуванні інтерфейс заощаджує час завдяки логічній організації функцій порталу. Інтероперабельність цієї системи дозволяє з легкістю пересуватися між електронними майданчиками для отримання необхідної інформації. Разом із реалізацією проєкту Prozorro було вперше, у широких масштабах, запроваджено й реалізовано електронний документообіг, що стало поштовхом для формування електронних систем в інших сферах діяльності держави.

До того ж під час реалізації проєкту Prozorro виникла потреба у створенні додатку електронного документообігу, щоб споживачі й надавачі послуг могли швидко та без зайвих проблем надсилати одне одному електронні документи й після надання послуг. Так, в Україні було сформовано ще один ринок електронних послуг, прикладом якого є система "Вчасно" [12].

Під час Міжнародної антикорупційної конференції [13] у Вашингтоні на початку грудня 2022 року виконавчий директор TI Ukraine А. Боровик і співзасновник коаліції RISE Ukraine В. Нестуля зазначили, що відбудова України повинна ґрунтуватися на короткостроковому й довгостроковому плануванні, а головним цифровим інструментом у цьому процесі буде електронна система Prozorro. "Вже на етапі планування України має реалізувати сучасні інструменти моніторингу й контролю за відбудовою, аби українці та донори могли легко відслідкувати кожен долар чи євро, отримані на відновлення".

Світовий банк наполягає на тому, що Prozorro потрібно використовувати під час реалізації його проєктів з відбудови в Україні, адже за допомогою Prozorro кожен зможе контролювати використання коштів на відбудову. Наші цифрові інструменти допоможуть відстежувати всі етапи проєктів, а громадянське суспільство зможе вказувати на їх корупційні ризики [14].

Важливим завданням нашого дослідження є вивчення не лише позитивних, а й негативних аспектів системи Prozorro, адже навіть бездоганна система має вдосконалюватись відповідно до потреб держави та потребує застосування інноваційних рішень. На нашу думку, система Prozorro потребує подальшого вдосконалення, а саме:

— покращення механізму оскарження процедур закупівель зі сторони учасників, адже

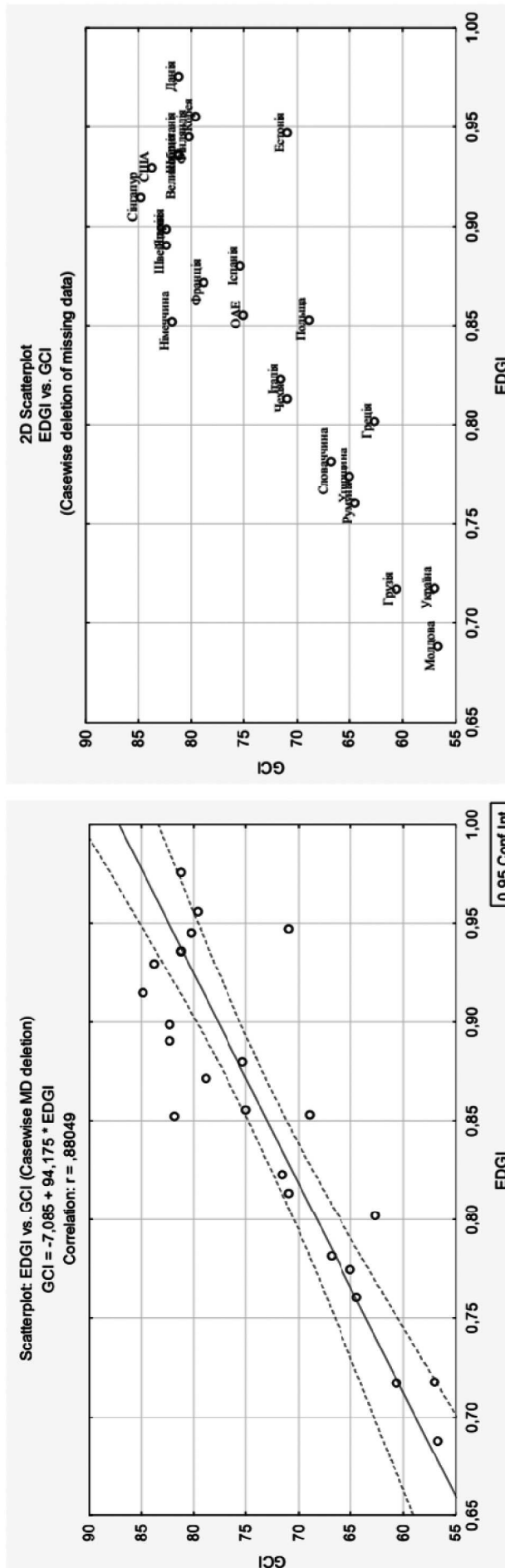

Рис. 1. Результати кореляційно-регресійного аналізу взаємозалежності між індексом розвитку

Джерело: [9].

інструмент захисту прав та інтересів учасників під час проведення процедури закупівель є неефективним (процедура оскарження є платною і незалежно від результату розгляду оплата скарги покладається на учасника та додається до вартості цінової пропозиції. У подальшому ця сума буде повернута учаснику з коштів за оплату предмета закупівлі, тобто з коштів замовника, а так з коштів державного або місцевого бюджету);

— вирішення питання поновлення в новому цифровому форматі реєстру недобросовісних учасників і створення реєстру недобросовісних контрахтерів договорів, що виконуються за державні кошти;

— введення інституту кримінальної відповідальності замовника та учасника за приймання-передачу неякісного або заниженої якості предмета договору. Оскільки зловживання в галузі постачання товарів, робіт і послуг неналежної якості для задоволення потреб держави наносить шкоду державі та має розглядатися як загроза національній безпеці;

— вирішення питання подрібнення процедури закупівлі з метою уникнення процедури закупівлі;

— вирішення питання професійного складання технічного завдання і визначення характеристик предмета закупівлі, адже через закупівлю дешевого і не завжди якісного товару скорочується термін його використання, що спричиняє потребу в повторній закупівлі та надлишкове витрачання державних коштів.

Отже, функціонування системи електронних закупівель має великий вплив на безліч аспектів, серед яких боротьба з корупцією, залучення громадян до державних процесів, відкритість даних, налагодження довіри між бізнесом і владою та формування прозорого конкурентоспроможного ринку. Не зважаючи на постійне вдосконалення цифрових механізмів, питання щодо підходу до формування предметів закупівлі, професійності представників замовника, добропорядності учасників і замовників закупівель залишається не вирішеним. Для вдосконалення цих аспектів, на нашу думку, система потребує створення довідників технічних характеристик товарів на базі роботи штучного інтелекту з аналізу запитів замовників і рекомендацій фахівців, які будуть надані для ефективної роботи системи.

Процес покращення Prozorro — це комплексний підхід до вирішення проблем закупівель, адже з появою системи рівень корупційних проявів при здійсненні державних закупівель значно знизився, але корупційні ризики все ще залишаються і провокують недовіру з боку учасників і громадян загалом.

Prozorro є живим механізмом, який "зростає" і "дорослішає", трансформується та навчається, постійно змінюється та стає ефективнішим, проте водночас спричиняє труднощі в системі законодавчого регулювання діяльності електронної системи. Саме тому одним із основних напрямів вдосконалення діяльності Prozorro є формування нормативно-правової бази, що регламентує функціонування системи. Ми вважаємо, що лише процес повної регламентації дає можливість для прозорості діяльності.

Цікавим нововведенням, яке могло б покращити сучасну систему Prozorro та зробити наступний крок у подоланні корупції в сфері публічних закупівель, є формування реєстру не добросовісних учасників за допомогою ІКТ.

Це нововведення з однієї сторони захистить державний ринок і державних замовників від недобросовісних учасників, а з іншої сторони буде мотивувати учасників для розвитку добросовісної конкуренції. Не поодиноким фактом є зловживання зі сторони учасників під час виконання договору або на моменті його укладання. Такі зловживання проявляються у бажанні зірвати укладання договору з іншими учасниками або видати товар низької якості за затребуваний замовником. Метою діяльності реєстру повинен бути аналіз скарг учасників за допомогою штучного інтелекту, аналіз рішень за такими скаргами для з'ясування добросовісності й обґрунтованості поданої скарги, а також аналіз зауважень і скарг замовників на якість виконання договорів учасниками. Так, цей механізм потребує жорсткої регламентації та багатьох зусиль, але користь від такого нововведення буде величезна, а корупційні ризики після впровадження відповідного реєстру — мінімальні. Оскільки наповнення реєстру повинно відбуватися з декількох джерел: замовники, Антимонопольний комітет України (розгляд скарг учасників), суди (розгляд справ за участі державних замовників і виконавців договорів). На нашу думку, впровадження цього матиме справжній економічний ефект, адже буде інструментом стимулювання якісної роботи під час участі в процедурі закупівель та під час виконання договорів учасників процедур закупівель.

Під час реалізації таких проєктів варто дотримуватися процедури регламентації всіх процесів, пов'язаних з функціонуванням Prozorro, оскільки без чіткої регламентації виникатимуть корупційні ризики, пов'язані з вільним трактуванням або прийняттям рішення навіть на рівні апаратного забезпечення щодо публічних закупівель.

ВИСНОВКИ

Формування цифрового урядування та цифрової економіки України — це довготривалий процес революційного переосмислення й перетворення публічних процесів. Одним із елементів державного управління є управління державними закупівлями, а найбільша кількість корупційних ризиків існувала та продовжує існувати саме в цій галузі.

Головною перевагою Prozorro є дотримання принципів відкритості, прозорості й добросовісної конкуренції. Електронна система закупівель дозволила скоротити рівень корупційних проявів, запровадити та активно використовувати систему електронного документообігу, покращити рівень конкурентоспроможності підприємців, об'єднала між собою владу, бізнес та громадськість і дозволила останнім самотужки здійснювати моніторинг за етапами тендерів та успішністю реалізації послуг.

Не зважаючи на такий великий список переваг, Prozorro не може, на сьогодні, вирішити всі проблеми публічних закупівель, серед яких є корупційні ризики, пов'язані з відсутністю цифрових інструментів захисту замовників і державного ринку закупівель від недобросовісних учасників та виконавців договорів. Впровадження запропонованих нами заходів дозволить вдосконалити систему й адаптувати відповідно до нових викликів і норм сучасного демократичного суспільства.

На нашу думку, система Prozorro стала однією із найкращих світових практик як в цифровому урядуванні,

так і в сфері публічних закупівель. Використання системи дозволило не лише знизити рівень корупції, але й позитивно вплинуло на впровадження, поширення та використання інформаційно-комунікаційних технологій у державних процесах. Саме тому Prozorro можна вважати одним із прикладів антикорупційного механізму впровадження цифрового урядування у державні процеси та платформою для подальшого антикорупційного перетворення держави.

Література:

1. Усова Г. В. Підходи та методи реалізації реінжинірингу бізнес-процесів. Економіка. Управління. Інновації. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_61 (дата звернення: 08.12.2022).
2. Машина часу: 30 років публічних закупівель. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/mashyna-chasu-30-rokiv-publichnyh-zakupivel/> (дата звернення: 08.12.2022).
3. Про нас. URL: <https://prozorro.gov.ua/about> (дата звернення: 08.12.2022).
4. Русін В. М. Розвиток системи публічних закупівель в Україні. Економіка та держава. 2019. № 12. С. 99—103.
5. ProZorro. Як державі зекономити 50 млрд грн URL: <https://espresso.tv/article/2016/05/20/prozorro> (дата звернення: 08.12.2022).
6. Prozorro провела ребрендинг. URL: <https://web.archive.org/web/20201116115348/https://mmr.ua/show/prozorro-provela-rebranding> (дата звернення: 08.12.2022).
7. Реформа державних закупівель. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=38c083f3-2571-466a-95833b43c2804ad9&title=ReformaDerzhavnikhZakupivel> (дата звернення: 08.12.2022).
8. OECD. Government at a Glance 2021. Paris: OECD Publishing, 2021. 278 p.
9. Царенко І. О., Красножон Н. С. Електронне урядування як інструмент посилення конкурентоспроможності країни. Ефективна економіка. 2020. № 8. С. 1—11.
10. Звіт про результати аналізу щорічного звіту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України, що містить аналіз функціонування системи публічних закупівель та узагальнену інформацію про результати здійснення контролю у сфері закупівель. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/15-1_2020/Zvit_15-1_2020.pdf (дата звернення: 08.12.2022).
11. Моніторинг. URL: <https://prozorro.gov.ua/monitoring> (дата звернення: 08.12.2022).
12. Переваги системи Prozorro. URL: <http://itnews.com.ua/news/94466-perevagi-sistemi-prozorro> (дата звернення: 08.12.2022).
13. The Washington Declaration, 20th International Anti-Corruption Conference (6—10 December 2022): Uprooting Corruption, Defending Democratic Values. URL: <https://iaccseries.org/blog/the-washington-declaration-20th-international-anti-corruption-conference-6-10-december-2022-uprooting-corruption-defending-democratic-values/> (дата звернення: 08.12.2022).
14. Що говорить Вашингтон про Україну і корупцію. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/12/10/7380091/> (дата звернення: 08.12.2022).

References:

1. Usova, H. V. (2013), "Approaches and methods of implementing business process reengineering", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_61 (Accessed 8 December 2022).
2. Transparency International Ukraine (2021), "Time machine: 30 years of public procurement", available at: <https://ti-ukraine.org/blogs/mashyna-chasu-30-rokiv-publichnyh-zakupivel/> (Accessed 8 December 2022).
3. Prozorro (2016), "About", available at: <https://prozorro.gov.ua/about> (Accessed 8 December 2022).
4. Rusin, V. M. (2019), "Development of public procurement system in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 99—103.
5. Espresso (2016), "How to save 50 billion hryvnias for the state", available at: <https://espresso.tv/article/2016/05/20/prozorro> (Accessed 8 December 2022).
6. Marketing Media Review (2020), "Prozorro rebranded", available at: <https://web.archive.org/web/20201116115348/https://mmr.ua/show/prozorro-provela-rebranding> (Accessed 8 December 2022).
7. Ministry of Economy of Ukraine (2020), "Reform of state procurement", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=en-GB&id=4f2cb072-bac6-4ded-b564-5a00dd24511a&title=ReformOfStateProcurement> (Accessed 8 December 2022).
8. OECD (2021), *Government at a Glance 2021*, OECD Publishing, Paris, France.
9. Tsarenko, I. O. and Krasnozhan, N. S. (2020), "E-government as a tool for strengthening the country's competitiveness", *Efektivna ekonomika*, vol. 8, pp. 1—11.
10. The Accounting Chamber (2020), "Report on the results of the analysis of the annual report of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, which contains an analysis of the functioning of the public procurement system and generalized information on the results of control in the field of procurement", available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/15-1_2020/Zvit_15-1_2020.pdf (Accessed 8 December 2022).
11. Prozorro (2016), "Monitoring", available at: <https://prozorro.gov.ua/monitoring> (Accessed 8 December 2022).
12. ITnews (2022), "Advantages of the Prozorro system", available at: <http://itnews.com.ua/news/94466-perevagi-sistemi-prozorro> (Accessed 8 December 2022).
13. International Anti-Corruption Conference (2022), "The Washington Declaration, 20th International Anti-Corruption Conference (6—10 December 2022): Uprooting Corruption, Defending Democratic Values", available at: <https://iaccseries.org/blog/the-washington-declaration-20th-international-anti-corruption-conference-6-10-december-2022-uprooting-corruption-defending-democratic-values/> (Accessed 8 December 2022).
14. *Ukrainska Pravda* (2022), "What does Washington say about Ukraine and corruption", available at: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/12/10/7380091/> (Accessed 8 December 2022).

Стаття надійшла до редакції 06.01.2023 р.